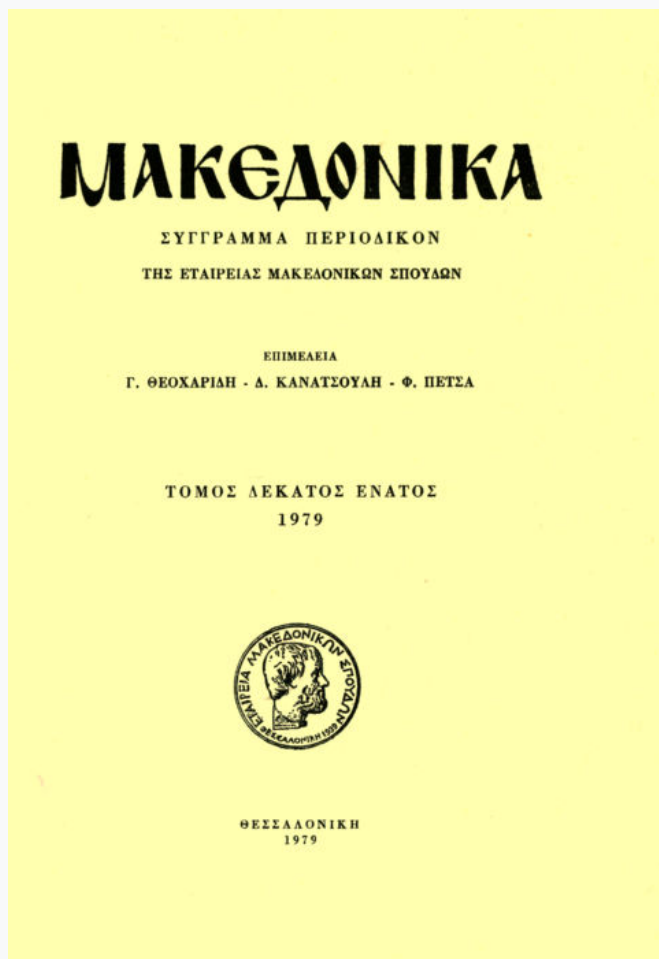

Μακεδονικά

Τόμ. 19, Αρ. 1 (1979)

Α' Διεθνές συμπόσιον "Bulgaria Pontica Medii Aevi"

Χ. Μπακιρτζής

doi: [10.12681/makedonika.479](https://doi.org/10.12681/makedonika.479)

Copyright © 2014, Χ. Μπακιρτζής

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μπακιρτζής Χ. (1979). Α' Διεθνές συμπόσιον "Bulgaria Pontica Medii Aevi". *Μακεδονικά*, 19(1), 424–426.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.479>

Α' ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ «BULGARIA PONTICA MEDII AEVI»

Τὸ Α' Διεθνὲς Συμπόσιον «Bulgaria Pontica Medii Aevi», ποὺ ὁργάνωσε ἀπὸ τὶς 23-27 Μαΐου 1979 στὴν ἀκτὴ τοῦ Εὐξείνου Πόντου Slanchtev Briag, 5 χλμ. βορείως τῆς Nessebar (Μεσημβρίας), ἡ Ἐπιτροπὴ Πολιτισμοῦ τῆς Βουλγαρικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν, τὸ Λαϊκὸ Συμβούλιον τῆς ἐπαρχίας Burgas καὶ τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον τῆς πόλεως Nessebar, εἶχε ὡς θέμα «Ἡ Μαύρη Θάλασσα, ἡ Ἀδριατικὴ καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Μεσόγειος ἀπὸ τὸν 7ον ἕως τὸν 14ον αἰ.».

Τὴν πρώτη ἡμέρα τοῦ Συμποσίου, σὲ κοινὴ συνεδρία, παρουσιάσθησαν οἱ ἀκόλουθες ἡμίωρες εἰσηγήσεις: V. Guselev, *Il Mar Nero in la storia del medioevo bulgaro (VII-XV sec.)*, ὅπου ἐγίνε γενικὴ ἀνασκόπηση τῆς βουλγαρικῆς ἱστορίας καὶ ἰδίως τῶν παραλίων τῆς Μαύρης Θάλασσας. G. Pistarino, *Mercanti del Trecento da Savona al Mar Nero*, ὅπου τὸ θέμα διερευνήθηκε μὲ βάση πληροφορίαι ἀπὸ τὸ Archivio di Stato di Genova καὶ ἄλλο ἀρχεαυτὸ ὕλικό. E. Thiriet, *De l'importance des mers dans le systeme «romaniote» de Venice*. M. Balard, *Les Genoïs et les régions bulgares aux XIIIe-XIVe siècles*, ὅπου συγκεντρώθηκαν οἱ γνωστὲς γιὰ τὸ ἐξεταζόμενον θέμα πληροφορίες, ποὺ ἀφοροῦν τὸ ἐμπόριο κρασίου, σιταριοῦ, μαλλιού, μελιού καὶ σκλάβων, καὶ καθορίσθησαν τὰ γενικὰ χαρακτηριστικὰ καὶ οἱ χρονικὲς περίοδοι τῆς ἐμπορικῆς αὐτῆς δραστηριότητος. A. Bank, *Τὰ εὐρήματα μικροπλαστικῆς στὴ Χερσῶνα καὶ στὴ Βουλγαρία (XI-XIV αἰ.)*, ὅπου, παρουσιάζοντας σχετικὸ ὕλικό καὶ διαπιστώνοντας ὅτι τὰ εὐρήματα τῆς Χερσῶνος καὶ τῆς Βουλγαρίας ἔχουν κοινὰ χαρακτηριστικὰ, ἔθεσε, ἐπιτυχῶς κατὰ τὴ γνώμη μου, τὸ πρόβλημα τῶν προτύπων καὶ τῶν ἀπομιμήσεων σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς βυζαντινῆς τέχνης, διαχωρισμός, ποὺ ἀσφαλῶς δὲν προσδιορίζει χωριστὰ ἐθνικὲς πολιτιστικὰς δραστηριότητες, διότι καὶ αὐτὲς οἱ ἀπομιμήσεις ἦταν ἀσφαλῶς ἐμπορεύσιμες καὶ διόλου ἀπίθανο νὰ κατασκευάζονταν σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο κέντρο μὲ τὰ πρότυπα — ἔτσι ἐρμηνεύονται τὰ κοινὰ εἰκονογραφικὰ στοιχεῖα καὶ οἱ ἑλληνικὲς ἐπιγραφές —, ἀλλὰ δεῖχνουν ἐν τῷ μέτρῳ τοὺς τὸν τρόπο ἐξακρίβωσης τῆς βυζαντινῆς κοιντοῦρας. Τέλος ἡ J. Tchimbuleva, *Les monuments du moyen âge à Nessébre*, παρουσίασε συνοπτικὰ καὶ μὲ εὐληπτο τρόπο τὰ μνημεῖα τῆς Μεσημβρίας καὶ τὰ προβλήματά τους.

Τὶς ἐπόμενες ἡμέρες οἱ συνεδριάσεις γίνονταν σὲ δύο τμήματα μὲ δεκαπεντάλεπτες ἀνακοινώσεις: α) Ἱστορία καὶ β) Ἀρχαιολογία καὶ Ἱστορία τῆς τέχνης. Ὁ διαχωρισμός αὐτός, ἀναγκαῖος λόγῳ τῶν πολλῶν ἀνακοινώσεων, διέσπασε τὴν ἐνότητα τοῦ θέματος τοῦ Συμποσίου καὶ ἐμπόδισε τὴ γενικὴ θεώρησή του. Ὁ ὑπογράφων παρακολούθησε τὸ β' τμήμα.

Ἡ ἀνακοίνωση τῆς S. Dufrenne, *Contribution à l'étude des monuments pontiques de Bulgarie*, ἀφοροῦσε μιά γενικὴ ἐπισκόπηση τῆς ἱστορίας τῶν μνημείων τῆς Μεσημβρίας. Ἡ M. Stancheva, *Sur quelques problèmes de la culture médiévale Nessebar*, παρουσίασε τὶς ἀναλογίαις στὴν πολεοδομικὴ ἀνάπτυξη, στὴ δημογραφία καὶ στὸ ἐν γένει πολιτιστικὸ ἐπίπεδο (Serdica = Σόφια). Ἡ συγκριτικὴ αὐτὴ ἀνάλυση εἶναι δεῖγμα μὲθόδου, ποὺ πρέπει, κατὰ τὴ γνώμη μου, νὰ γενικευθεῖ περιλαμβάνοντας ὅλες τὶς πόλεις μῆς συμβατικῆς περιφερείας γιὰ νὰ δηγηθούμε σὲ γενικότερες θεωρήσεις σχέσεων, ἀλληλεπιδράσεων καὶ ἀκτινοβολιῶν. Ἡ A. Romantchuk μίλησε γιὰ τὶς ἐμπορικὲς σχέσεις Βυζαντίου καὶ Χερσῶνος κατὰ τὸν μεσαιῶνα παρουσιάζοντας σειρά ἀμφοτέρων ἀπὸ τὸν 6ον-9ον αἰ. Ἀπὸ αὐτοὺς τύποι τοῦ 8ου-9ου αἰ. δὲν συναντῶνται στὸν ὑπόλοιπο βυζαντινὸ χῶρο καὶ μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ὡς προϊόντα ἐργαστηρίων τῆς Χερσῶνος. Ἡ S. Baraschi, *Enisala-city pontic of XIVc.*, μίλησε γιὰ ἓνα κάστρο στὴν περιοχὴ τῆς Δοβρουτσᾶς μὲ ὀχυρωματικὰ στοιχεῖα ὑστεροβυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς περιόδου. Γιὰ ἓνα δεύτερο κάστρο, Çirakman, *fortresse médiévale au moyen âge*, στὰ δυτικὰ παράλια τῆς Μαύρης Θάλασσας, κοντὰ στὴν

Kaliakra (Καλή-Άκρα) που παρουσιάζει ανάλογη ιστορία με το προηγούμενο μίλησε ο V. Vassilev. 'Η Μ. Θεοχάρη, *Quelques considérations sur l'architecture religieuse du XIVe à Nessebar*, συσχέτισε τα αρχιτεκτονικά στοιχεία των εκκλησιών της Μεσημβρίας με ανάλογα στοιχεία των εκκλησιών του Μυστρά και του ευρύτερου ελλαδικού χώρου, προτείνοντας παράλληλα την κωνσταντινοπολίτικη προέλευση των εκκλησιών της Μεσημβρίας. Οί D. Sasselov, *Die Kirche Hl. Stefan-ein frühzeitiger vertreter der mittelalterlichen Bulgarischen Architectur in Nessebar* και V. Dimova, *Nessebar-Tcherven-Gemeinsames in der Architectur*, μίλησαν γύρω από την αρχιτεκτονική του 14ου αϊ. στη Μεσημβρία και άλλαχού τονίζοντας τα ιδιαίτερα μορφολογικά χαρακτηριστικά της. 'Ο P. Diaconu μίλησε με θέμα: *Quelques problèmes archéologiques concernant l'histoire de Dobroudja XII-XIV s.* 'Ο Δ. Πάλλας, *Matériaux nouveaux sur quelques boucles considérées comme avaroslaves*, υποστήριξε τον βυζαντινό χαρακτήρα των πορτών που βρέθηκαν προσφάτως στην Κόρινθο και έρμηνευσε την άπουσία ζωής, που δείχνουν οι ανασκαφές της Κορίνθου κατά τον 7ον αϊ. Όχι με τις άβαροσλαβικές επιδρομές, αλλά ως αποτέλεσμα καταστρεπτικών σεισμών. 'Η V. Schandrovskaja μίλησε με θέμα: *Μολυβδόβουλλα ιστορικών προσώπων που βρέθηκαν στη Βουλγαρία*. 'Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα ήταν η άνακοίνωση του I. Iordanov, *Le caractère de la circulation monétaire au littoral de la Mer Noire pendant l'époque médiévale*. 'Ο D. Outcharov, μίλησε για τα άκτιογραφήματα παραστάσεων καραβιών, που βρέθηκαν στην Pliska και στην Preslav, έργα όπλιτών ή έργατών, που προέρχονταν από τη θάλασσα και δούλεψαν στις παραπάνω πόλεις στο έσωτερικό της Βουλγαρίας. 'Ανάλογη θεματικά ήταν και η συστηματική άνακοίνωση της Ch. Villain-Gandossi, *Types des batiments en Mer Noire à la fin du XIVes.* 'Η J. Lafontaine-Dosogne, *Remarques sur les peintures murales de l'église Sainte-Sophie à Trebizonde, σχολιάζοντας* τόν D. Talbot Rice, παρουσίασε το είκονογραφικό πρόγραμμα του μνημείου και χρονολόγησε τις τοιχογραφίες στά μέσα του 13ου αϊ. 'Η K. Paskaleva, *Icons de Nessebar du XIIIe-XIVe s.*, παρουσίασε τρεις είκόνες, του 'Αγίου Νικολάου, της Παναγίας ως Κυρίας της Γής και την άμφιπρόσωπη είκόνα του Παντοκράτορος και της Παναγίας 'Ελεούσης. 'Ο G. Popov μίλησε για τα προβλήματα που παρουσιάζουν οι μικρογραφίες ένός ρωσικού άντιγράφου του Χρονικού του Γεωργίου 'Αμαρτωλού. 'Ο X. Μπακιρτζής και η Δ. Παπανικόλα-Μπακιρτζή, *De la céramique byzantine en glazure à Thessalonique*, παρουσίασαν το ύλικό της έφυλαωμένης βυζαντινής κεραμεικής, που βρίσκεται στην Ροτόντα του 'Αγίου Γεωργίου Θεσσαλονίκης, τονίζοντας τα προβλήματα τα σχετικά με την προέλευση της κεραμεικής αυτής και την έμπορία της ως τα παράλια της Μαύρης Θάλασσας. 'Η M. Iossifova παρουσίασε την κεραμική sgrafitto του 13-14 αϊ. από το κάστρο Καλή -Άκρα (Kaliakra) της Μαύρης Θάλασσας, μέρος της όποιας παρουσιάζει έντονες όμοιότητες με κεραμική από την Κωνσταντινούπολη. Τέλος ό St. Boyadjiev μίλησε για άρχιτεκτονικά προβλήματα και προβλήματα άναπαράστασως εκκλησιών της Μεσημβρίας, του Στενιμάχου και του Veliko Tırnovο.

Κατά τη διάρκεια του Συμποσίου οι σύνεδροι είχαν την έδκαιρία νά έπισκεφθούν, με τη φιλόξενη μέριμνα της 'Οργανωτικής 'Επιτροπής, την Pliska, την Preslav, τόν άνάγλωφο καβαλλάρη της Madara, ως και την έκθεση βουλγαρικής άρχαιολογίας μεσαιωνικών χρόνων στο Sumen.

'Ολες τις ήμέρες του συμποσίου οι σύνεδροι είχαν έπίσης την έδκαιρία νά έπισκέπτονται καθημερινώς την πόλη της Μεσημβρίας, που είναι σήμερα ένας από τους διατηρητέους παραδοσιακούς οικισμούς της Βουλγαρίας. 'Η μορφολογία των παλιών σπιτιών, ό χαρακτήρας των μνημείων και η έλληνική λαλιά, που άκόμη έπιζει στά χείλη των έντοπιών, μαρτυρουν ποιές δυνάμεις μέσα στους αιώνες κοινής ιστορίας διαμόρφωσαν τους λαούς της Βαλκανικής και ποιοι δεσμοί τους συνδέουν.

Συνοψίζοντας μπορούμε νά ποΐμε ότι το σύνολο των εισηγήσεων και των άνακινώ-

σεων κάλυψε κυρίως μόνον ένα τμήμα, αυτό της Μαύρης Θάλασσας, και ειδικότερα τῶν δυτικῶν παραλιῶν τῆς, τοῦ ἰδιαίτερα ἐκτεταμένου θέματος τοῦ Συμποσίου. Στὸν τομέα αὐτὸν παρουσιάσθηκαν ἐνδιαφερόντες εἰσηγήσεις καὶ ἀνακοινώσεις, ποὺ συμβάλλουν στὴ διερεύνηση τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ ἱστορικῶν προβλημάτων τῆς περιοχῆς.

Ὡς θέμα τοῦ ἐπομένου συνεδρίου ὀρίστηκε «Ἡ Γένοβα καὶ οἱ γενοῦατες ἔμποροι στὴ Μαύρην Θάλασσα».

Ἐφορεία Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων
Καβάλας

Χ. ΜΠΑΚΙΡΤΖΗΣ

Ο ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΚΑΛΟΘΕΤΟΣ ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΛΑΣΙΟΥ ΣΤΗ ΜΕΓΙΣΤΗ ΛΑΥΡΑ

Στὴν πολύτιμη σειρά Archives de l'Athos τυπώνεται γιὰ πρώτη φορά ἓνα χρυσόβουλλο τοῦ Ἀνδρόνικου Β' Παλαιολόγου ἀπὸ τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1314 μὲ τὸ ὁποῖο παραχωροῦσε στὸ μοναχὸ Ἰγνάτιο Καλόθετο τὸ ναὸ τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ στὴ Βέροια¹. «Ἐφ' ὃ καὶ τοῦ τιμιωτάτου ἱερομονάχου κυροῦ Ἰγνατίου τοῦ Καλόθετου ἀναδεξαμένου πατριαρχικῶ γράμματι τὴν ἐντὸς Βερροίας σεβασμίαν μονὴν τὴν εἰς ὄνομα τετιμημένην τοῦ δεσπότη μου καὶ σωτήρος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, προβεβηκότος καὶ προστάγματος τῆς βασιλείας μου κατὰ τὴν ζήτησιν αὐτοῦ,....., ἡ βασιλεία μου ἀσμένως τε καὶ εὐμενῶς προσχοῦσα τῇ δεήσει αὐτοῦ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον ἀπολύει,...». Ἀπὸ τὸ κείμενο συνάγεται ὅτι πιὸ μπροστὰ ἀπὸ τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1314 ὁ Ἰγνάτιος Καλόθετος εἶχε πάρει πατριαρχικὸ γράμμα, ἴσως τοῦ βεροιώτη στὴν καταγωγὴ πατριάρχῃ Νήφωνα, καὶ πρόσταγμα τοῦ Ἀνδρόνικου Β' Παλαιολόγου μὲ τὰ ὁποῖα τοῦ παραχωροῦσαν τὴ μονή. Σὰν ἐπισφράγισμα τῆς κατοχῆς τῆς μονῆς ἐκδίδεται στὰ 1314 τὸ χρυσόβουλλο. Στὴ συνέχεια τὸ κείμενο τοῦ χρυσόβουλλου ἀναφέρει: «ἔξέσται δὲ αὐτῷ καὶ ὡς προφίλετο διατρίβειν ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τοῦ Ἁθω πλείονος ἔρωτι ἡσυχίας, ἐντάξει δὲ τῇ μονῇ τὸν ἑαυτοῦ πατέρα τὸν τιμιώτατον ἐν μοναχοῖς κύρ Ἀνδρέαν τὸν Καλόθετον μεθ' ὧν ἐπάγεται μοναχῶν οἰκείων, ...». Ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα φαίνεται ὅτι ὁ Ἀνδρόνικος τοῦ ἔδινε τὴ δυνατότητα νὰ κινεῖται ἐλεύθερα ἀνάμεσα στὴ Βέροια καὶ στὸ Ἅγιον Ὅρος ἔχοντας τὸν πατέρα του καὶ μερικοὺς μοναχοὺς στὴ Βέροια. Ὁ Ἰγνάτιος πρέπει νὰ βρισκόταν στὴ Βέροια στὰ 1314 καὶ 1315, ἀφοῦ τότε τοῦ ἀποστέλλεται τὸ χρυσόβουλλο μὲ τὴν προνομιακὴ παραχώρηση καὶ τότε τελείωσε ἡ διακόσμηση τοῦ ναοῦ ἀπὸ τὸ ζωγράφο Γεώργιο Καλλιέργη². Γι' αὐτὸ ἡ ὄριμη, ὄχι γεροντικὴ, ἀντρικὴ μορφή στὰ πόδια τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου σὲ τοιχογραφία τοῦ νοτίου τοῖχου τοῦ ναοῦ τοῦ «Χριστοῦ» πρέπει νὰ εἶναι ὁ Ἰγνάτιος καὶ ὄχι ὁ πατέρας του Ἀνδρέας³. Ἀν μάλιστα τὸ ἐνδύμα τοῦ εἶναι ἐνδυμα ἱερομονάχου καὶ ὄχι μοναχοῦ, τότε θὰ

1. Ἡ ἐκδοσὴ τοῦ κειμένου στὸν P. Lemerle, A. Guillou, N. Svoronos, D. Papachrysanthou, Paris 1977, ἀριθ. 103. Παλιότερα τὸ περιχόμενον τοῦ ἐγγράφου εἶχε ἀποδώσει περιληπτικὰ ὁ Fr. Dölger, Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453, München-Berlin 1924-1965, IV (1960), n°. 2353.

2. Σ τ. Π ε λ ε κ α ν ἱ δ η, Καλλιέργης, ὁλης Θεσσαλίας ἄριστος ζωγράφος, Ἀθήναι 1973, σ. 7-12.

3. Δυστυχῶς ἡ τριστιχὴ ἐπιγραφή ἀνάμεσα στὸν εἰκονιζόμενο καὶ στὸν ἅγιον Ἀρσένιο εἶναι καταστραμμένη καὶ δὲν βοηθᾷ πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση, βλ. Σ τ. Π ε